

Milý příteli,

Jsem docela rád, žeš mne požádal o několik slov o nedávno zemřelém profesoru Janu Patočkovi. Patočka je pro mne jedním z několika málo našich domácích myslitelů, na nichž jsem se orientoval. Musím hned na začátku přiznat, že jeho působení na můj myšlenkový vývoj a vůbec profil nebylo hlavní. Celoživotně pro mne nejvíc znamenal filosof, s nímž jsem se nikdy nesetkal, totiž Emanuel Rádl. Snad o tom napíšu někdy jindy: Rádl byl ohromný, strhující myslitel, ale měl své podivné zvláštnosti. Pro tyto zvláštnosti šel Patočkovi vždycky trochu na nervy, a zvláště mu šli na nervy takoví zelenáči - studenti, kteří se Rádla stále dovolávali, citovali ho a vnášeli právě ty podivnosti na půdu Patočkových seminářů nebo přednášek. Pamatuji se, jak jednou můj kolega z fakulty takovým připomenutím nějakého Rádlova dikta na semináři Akademické YMCA na Poříčí uvedl Patočku do takového rozrušení, že vstal a chvíli chodil po chodbě, aby se uklidnil. A přece dovedl Patočka říci o Rádlovi slova nejvyššího respektu. Ačkoliv celý život Patočkův byl strukturován jinak než u Rádla, mnohem akademičtěji a tak nějak civilněji /nevím, jak bych to lépe vyjádřil: Patočkův pathos bylo lze zachytout jen v jeho přednáškách, kdežto Rádlov pathos byl politický, veřejný/, v rozhodujících chvílích národního života po třikrát na sebe vzal Jan Patočka rádlovskou roli. A po třikrát na sebe vzali ten rádlovsko-gijotovský háv, o němž se sám kdesi zmiňuje. V této roli mi Patočka byl vždycky nejbližší; i na tom je vidět, jak mnoho jsem byl ovlivněn Rádlem. Ale nejdůležitější význam Patočkův ovšem je jinde.

Česká filosofie první poloviny dvacátého století měla jednu těžkou vadu: nebyla na výši svých ryze filosofických úkolů. Tím nechci říci, že by se v ní nenalezly hluboké myšlenky, že by byla neorientovaná nebo špatně orientovaná, že by nevykazovala žádnou pozoruhodnější svébytnost atd. Nic takového: česká filosofie připomínala spíš docela účtyhodnou zásobárnu projektů, které však nikdy nebyly filosoficky dotazeny a realizovány. Nejvýznamnější filosofické publikace mohly nanejvýš inspirovat, ale nemohly se stát filosofickou základnou. Když jsem končil střední školu, stala se mým hlavním zájmem symbolická /matematická/ logika. S nikým jsem se moc neradil, ale předpokládal jsem, že nejvhodnější cesta k ní bude přes matematiku. Brzo jsem rozpoznal, že to byl hluboký omyl, a přešel jsem z přírodních věd na filosofickou fakultu, kde v té době celá řada učitelů orientovala své přednášky a semináře na logickou problematiku. Být jsem pak notně zklamán Kolmanem a Riegrem, zaujal mne Kozák, ale rozhodující pro mne byl Patočka, v jehož prosemináři se četla Husserlova Logická zkoumání. Patočka byl jediný, u něhož jsme poznali, co to je metodický filosofický postup a zejména co je filosofická práce na současné úrovni. Myšlenkovým zaměřením a celou strukturou filosofických pozic mi byl mnohem bližší J.B. Kozák, ale ten se bghužel po válce spokojoval už jen komentováním a popularizováním, byť nejjednodušším a přesvědčivým. Ale vysokou laťku nám všem postavil opravdu jen Patočka. Může-li dnes česká filosofie v něčem obstát na světovém fóru, pak převážně a možná dokonce jediné díky Patočkovi. Jen u něho jsme se mohli setkat s tou metodickou spekulativností, bez níž se filosofie neobejde.

Patočka byl celou svou duševní a myšlenkovou konstitucí interpret, nikoliv systematick. Jeho přednášky o řecké filosofii v poválečných letech /došel až k Aristotelovi, než byl zbaven práva přednášet/ byly pro nás studenty zjevením. Patočka měl to skvělé, zcela mimořádné nadání, že dovedl proniknout do myšlenkového světa jiného filosofa, proniknout až k identifikaci: myslel s ním, jeho způsobem, dokonce za něho a přes něho, dovedl ho domýšlet, aniž by narušil jeho integritu, dovedl ho zpřítomnit ne jako schránku abstraktních myšlenek,